

İRS

Haydar Aliyev - 100

Dr. Akkan SUVER,
Marmara Grubu Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Genel Başkanı

BÜYÜK İDEALLERİN, BÜYÜK LİDERİ

Bu yıl Türkiye Cumhuriyeti, 100 yaşını idrak etmenin heyecanı içindedir. Azerbaycan ise benzer bir heyecan ve sevinci kurucu Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in 100. doğum günü münasebetiyle yaşamaktadır. Haydar Aliyev'i bir tablonun renklerini oluşturan fırça darbeleriyle anmak istiyorum.

Haydar Aliyev'i tanıdığımda yıl 1998'di. Başkanlığını yaptığım Marmara Grubu Vakfı'na Haydar Aliyev'i konuşmacı olarak getirmek istiyordum. Ama bir türlü muvafak olamıyordum. 1998 yılında, bir gün Azerbaycan'ın o günkü Büyükelçisi Prof. Dr. Mehmet Ali Nevruzoğlu aradı ve bana önümüzdeki hafta Haydar Aliyev'in İstanbul'da olacağını 1.5 saat vakti olduğunu söyledi. İstanbul Hilton Oteli'nde bir öğle yemeği tertitledik. Marmara Grubu Vakfı mensuplarının yanı sıra, iş insanlarından, akademisyenlerden, emekli diplomatlardan, generallerden ve bürokratlarla tanınmış sanatçı ve gazetecilerden oluşan yaklaşık 500 kişinin teşrif buyurduğu yemeğimizi şereflendirdiler.

Yemekte muhteşem bir konuşma yaptı. Sorulara cevaplar verdi. 1.5 saatlik yemek tam 4.5 saat sürdü. Yemeğin sonunda "Akkan Bey" dedi, beni bu Fondun üzvü yapın" buyurdu.

Yaptığımız ilk toplantıda, kendilerini Marmara Grubu Vakfı'nın Şeref Başkanlığına getirdik ve durumu dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e arz ettik. Süleyman Demirel pek memnun oldular ve hemen kendilerini ziyaret edip durumu bildirmemizi emrettiler. Büyük bir heyetle huzurlarına vardık. O tarihten sonra ebediyete intikal edene kadar dostluğumuz sürdü.

Bu yıl yirmi altıncısını tertitlediğimiz Avrasya Ekonomi Zirveleri'nin oluşumunda da Haydar Aliyev'in payı ve hissesi vardır. Rusya dağılmıştı. Akrabalarımızla aramızın partner düzeyinde gelişmesi arzusuyla Avrasya Ekonomi Zirveleri'ni tasarlamaktaydım. Gittim düşüncemi Süleyman Demirel'e anlattım. Bana, "Git bunları Haydar Bey'e anlat" buyurdular.

Gidip Haydar Aliyev'e düşüncelerimi anlattım. Sivil düşünce mantığıyla devletsiz, ülkeleri yan yana getirme projemi dinledi, bana "Akkan Bey böyle bir kaç toplantı düzenleyip, şöhret ve para kazanma niyetin mi var?" dedi. "Hayır, sürdürülebilir bir diyalog hareketi tasarlıyorum" deyince, "O zaman Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru hattı projesi ile başla" buyurdu. Ve başladık. O gün işin başında olan Valeh Aleskerov'u görevlendirdi. Sözümüzü tutuk ve 26 yıldır onu anarak sürdürüyoruz. Bu kadar hatıra

yeter deyip, izninizle tablonun renklerinden de biraz söz etmek isterim.

Büyük milletlerin, büyük evlatları olur. Büyük milletler, dar ve zor günlerinde büyük evlatlarını göreve davet ederler. Onlar hiçbir karşılık beklemeden davete icabet ederler. Fransa'nın anarşiyle baş edemediği ve ülkenin sokaktan yönetildiği günlerde, Colombey-les Deux Eglises köyünde emekliliğini geçiren De Gaulle'ün Fransa'nın davetine uyarak ülkenin başına geçip, Fransa'yı karanlıktan aydınlığa çıkardığı gibi... Hitler'in İngiltere'yi tehdit ettiğinde Kent şehrindeki evinde otururken İngiltere'nin başına davet edilen Churchill'in, İngiltere'yi savaştan galip çıkardığı gibi... Tıpkı emekli Mareşal Mac Arthur'un Kore Savaşı'nın başkomutanlığına çağrılıp savaşı bitirdiği gibi...

Bu şahsiyetler, lazım olduklarının farkındadırlar. Dolayısıyla büyük ülkelerin sıkıntı içinde olduğu günlerde, ülkeye lazım olduklarının idraki içinde hiçbir talepleri olmadan göreve icabet etmişlerdir.

Haydar Aliyev de Azerbaycan'ın zor günlerinde lazım olduğunun farkında olarak, ülkesinin davetini kabul etmiş, Nahçıvan'dan Bakü'ye gelmiştir. Bakü'ye geldiğinde Azerbaycan'da kargaşa vardı. Sınırlar tehdit altındaydı. Ülkeyi nizama sokacak bir şahsiyete ihtiyaç vardı. O şahsiyet Haydar Aliyev'di!

Haydar Aliyev, önce ülkesine devleti getirdi. İstikrar sağladı. Sonra Azerbaycan'ı dünya devleti yapmanın yol haritasını çizdi.

Kafkas coğrafyasına barışı, Türk dünyasına da birlik ve beraberlik ruhunu aşıl原因an Haydar Aliyev, Azerbaycan'a bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünü getirmiş bir devlet adamıydı.

Latin alfabesi, yüzyıllar boyu Arap harfleriyle şekillenen Ortadoğu, Kafkas ve Anadolu insanları için anlaşıl-maz bir değer ölçüsüydü. Aynı şekilde Orta Asya, Kafkas ve Balkanlar'da Kiril alfabesiyle yaşayanlar için de, Latin alfabesi bir mana ifade etmekten uzaktı. Batıda gerçekleşen uygarlığın ve çağdaşlığın takibinde de, alfabenin önemi büyüktü.

Bu değer ölçüsünün önemini kavrayan büyük Atatürk, ülkemizde 9 Ağustos 1928'de eski yazı diye tabir ettiğimiz Arap alfabesine son verdi. 73 yıl sonra, Haydar Aliyev, 9 Haziran 2001 yılında "Azerbaycan elifbası ve Azerbaycan Dili Günü'nün kabul edilmesi"ne imza atmıştı. Haydar Aliyev'in önderliğinde Latin alfabesine geçiş; Azerbaycan'ı yalnız Batıya yaklaştırmakla kalmamış, aynı zamanda Bakü ile Ankara ve Bakü'yle Türk dünyası arasında yepyeni bir ilişkiler yumağının oluşmasını da sağlamıştı.

Aliyev'in alfabe tercihini gündeme getirdikten sonra hemen eklemek isterim ki, özellikle Avrasya ve Kafkasya coğrafyasında o, istikrarın ve bölge için planlanan senar-yoların barış içinde noktalanmasını temin eden önderdi.

Haydar Aliyev göreve geldiğinde Azerbaycan sınırlarında Rus askerleri vardı. Petrol kuyularının başlarında İngiliz ve Amerikan şirketleri söz sahibiydi. Dine yönelik İran propagandasının sesleri her yerde duyuluyordu. Ülkenin toprakları Ermeniler tarafından işgal edilmek-teydi. Bağımsızlık tehlike altındaydı.

Haydar Aliyev, önce sınırları güvenceye aldı. Daha sonra ülkesini istikrara kavuşturdu. Ayrıca Ermenistan'ın oluşturduğu hıyanet çemberinin istilacı mantığına barışla cevap veren Haydar Aliyev'in, yaklaşık yirmi beş yıl önce Lizbon'da ortaya koyduğu olağanüstü görüşme tarz ve yöntemi ile Ermenistan'ın işgal ettiği Karabağ topraklarının, Azerbaycan'a ait olduğunu bütün dünya ülkelerine oybirliğiyle kabul ettirmesi de, onun uluslararası alanda sahip olduğu yüksek müzakere başarısının örneğinden başka bir şey değildi. Yıllar sonra bu başarı Karabağ savaşında hukuki kaynak olacak, Azerbaycan ordusunun kazandığı topraklar dolayısıyla gecikmiş bir hakkın iadesini sağlayacaktı. Lizbon'da Haydar Aliyev'in kaleme elde ettiği başarıyı yıllar sonra Sayın İlham Aliyev

ve Azerbaycan ordusunun tüfekle tesciline hukuki dayanak oluşturacaktır.

Bu büyük dava adamı, Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinde insanlığın, kardeşliğin ve her şeyin üzerinde bölüşmenin istikrarlı ufuklarını Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı'yla hayata yansıtmış bir kişiliğin de sahibiydi.

Türkiye ile Azerbaycan arasında var olan sosyal ve kültürel dayanışmanın ekonomiyle pekişen gücü olarak gösterebileceğimiz Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı Projesi, Haydar Aliyev, Süleyman Demirel ve Eduvard Şavardnadze arasında şekillenen bir güç birliğidir. Bu güç birliği, Aliyev'in büyük rüyasıydı. 2005 yılında Ceyhan'da vananın açılacağını 1998 yılında Haydar Aliyev telaffuz ettiğinde, kimse pek inanmamıştı. Asrın mukavelesi diye adlandırılan bu büyük projeye baş koyan Haydar Aliyev'in ısrarcı tavrı ve inançlı eylemciliği, bizlere bu eseri kazandırmıştır. Hayal bile edilmeyen bu büyük proje, yarınlarda Haydar Aliyev'den kalan en büyük eser olarak anılacaktır. Bu, Haydar Aliyev'in kendisini yarınlara intikal ettirecek belki de en büyük eseridir. Haydar Aliyev'in bu eseri günümüzde TANAP projesinin rehberi olmuştur.

Haydar Aliyev ekolünden gelen İlham Aliyev'in elinde şekillenen bugünkü Azerbaycan ise batılı normlarda bir demokrasi içinde her geçen gün daha çok kalkınan,

daha çok büyüyen, daha çok zenginleşen bir ülkedir.

Kara altını, insan altınına dönüştüren enerji diplomasisinin mimarı Haydar Aliyev, yaşasaydı bugün 100 yaşında olacaktı.

1993 yılının ekim ayında üstlendiği Cumhurbaşkanlığı görevini 31 Ekim 2003 tarihine kadar sürdüren Haydar Aliyev; ülkesinin bağımsızlığında, istikrarında, dünyada kabul görürlülüğünde pay sahibidir. Bir başka deyişle modern Azerbaycan onun eseridir.

Haydar Aliyev'in en büyük vasfı, ortaya koyduğu enerji diplomasisidir. Azerbaycan'ın bugünkü hızlı büyümesi, gelişmesi ve zenginleşmesinin başlangıç noktası 1995 yılında gerçekleştirdiği Azeri-Çırac-Güneş Yatakları anlaşmasıdır. Bu anlaşmayı takip eden ikinci büyük eseri Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı projesidir. Gene Azeri-Çırac-Güneşli sahalarıyla daha sonra bunlara eklenen Şah Deniz projesiyle elde edilen petrol ve doğalgaz sayesinde, bugün Türkiye ve Avrupa için Rus gaz ve petrolüne alternatif bir yol oluşması da Haydar Aliyev'in ileri görüşlülüğünün ayrı bir örneğidir. Oysa Haydar Aliyev, göreve geldiğinde ülkede elektrik de yol da yoktu. Yoksulluk % 45 civarındaydı.

O, kara altını insan altınına dönüştürmek yolunu seçti. Ve petrol gelirleriyle ülkenin yeniden yaratılmasının

yol haritasını çizerek Azerbaycan'ın batı standartlarına ulaşması için toplumsal alanda büyük değişimlere girişti. Ondan görevi devralanlar da onun yolunda çalışmalarını sürdürdüler. Ve bugünün Azerbaycan'ına ulaştılar.

Ondan emaneti alan Sayın İlham Aliyev ise geride bıraktığımız yıllar içinde Azerbaycan'ı büyük devlet kılmanın bütün vecibelerini hayata geçirdi. Bunlar Haydar

Aliyev'den devir alınan mirasın kat ettiği olumlu grafiğin işaretleridir. Gene bu olumlu grafiğin devamıdır ki, İlham Aliyev işgal altındaki Karabağ topraklarını geri almış ve onun Anıt Mezarı'nda rahat uyumasını sağlamıştır. Dolayısıyla Haydar Aliyev'in medeniyet, barış ve insanlık yolunda başlattığı büyük yürüyüşü bugün İlham Aliyev sürdürmektedir. ❀